

P A N U :

VÄITÖS JA KIRJA = TOHTORI

Sain äskettäin kirjan. Se ei ole arkisen mittapuun mukaan paksu, kunnon kirjallisuusarvostelija haukkaisi kai sellaisen kirjan yhdellä istumalla ja kirjoittaisi kritiikin saman tien. Pelkkä vilkaisu tähän kirjaan kuitenkin osoitti, että tässä pelataankin laadulla eikä laajuudella, kvali- ei kvantiteetilla. Kysymyksessä oli matematiikan alalta kirjoitettu väitöskirja, kaunis painotuote ja aika runsaasti kuvitettukin, lisäksi englanninkielinen. Sen minulle ystävällisesti hymyillen ojentanut henkilö vaikuttaa kaikesta huolimatta aivan normaalilta Supi Suomalaiselta. Nuorehko mies,

ei millään tavalla poissa tästä metrein mitattavasta maailmasta. Vaan on ynnäpäätä.

Samana päivänä sain toisenkin kirjan. Se tuli Oulujoen pohjoispuolelta ystävältäni kirjakauppiailta. Kirja on huomattavasti edellistä vanhempi ja vahvempi, tekijä itsekin syntyi jo 110 vuotta sitten, Teuvo Pakkala nimittäin. Minulla ei ollut Vaaralla -romaanin muuta kuin Pakkalan kootuissa.

Saa nähdä, kumman kirjan luen ensiksi.

Ensi lauantaina on joka tapauksessa taas väitös Oulun yliopistossa, onpa kaksikin samanaikaisesti: Kontinkankaalla lää-

ketieteellisen tiedekunnan uuden uljaan laitosrakennuksen juhlallisessa suuressa salissa väittelee lääketieteen lisensiaatti Martti Alavaikko ja Yliopiston Suuressa luentosalissa, kuten koristeellinen sanonta kuuluu, Aleksanterinkatu 6:n luentosalissa FM 2 (vanha puurakennus portista vasemm.) väittelee filosofian lisensiaatti Seppo Heikkilä, matemaatikko. Molemmat väittelijät ovat yliopistonsa omia kasvatteja, lis. Heikkilä ensimmäisenä syksynä 1959, lis. Alavaikko syksyllä 1961 aloittaneita. Niin vanha(!) on jo Oulunkin yliopisto, että omat miehet väittelevät korkeimmista akateemisista oppiarvoista.

Eipä silti, eivät nämä herrat ole edes ensimmäisiä. Jo kolme vuotta sitten sai tohtorin arvon matemaatikko Juha Tienari ja seuraavana keväänä biologi Heikki Haapala ja samoihin aikoihin lääkäri Eero H. Kaltiala, yliopiston omia kasvatteja kaikki kolme. "Omia" naisiaan yliopisto sensijaan on saanut

odottaa, vaikka lääketieteessä jo onkin väitellyt kokonaista neljä naista, kaikki vain muualla aloittaneita.

Ensimmäisen kerran Oulun yliopistossa väiteltiin syyskuussa 1961. Kasvitieteilijä, fil.lis. Paavo Havas puolusti silloin väitöskirjaansa ja saikin tohtorin arvon pari kuukautta myöhemmin. Havas oli jo tuolloin opettajana koulukaupunkinsa ylen nuorena yliopistossa. Me maallikot puhumme usein tohtorin tutkinnosta. Vanhan systeemin mukaan ei kuitenkaan ole olemassakaan tohtorin tutkintoa. Tieteelle antautunut ihminen suorittaa alastansa riipuen akateemiset tutkintonsa "hummista" (hum.tiet.kand.) tai "lukista" (LuK) fil.lisensiaattiin tai dipl.insinööristä tai arkkitehdistä tekn.lisensiaattiin tai lääket.kandidaatista lisensiaattiin, Oulun yliopiston mahdollisuuksissa pysyäksemme. Lisensiaatti voi sitten tehdä väitöskirjan, jota menestyksellä

puolustettuaan ja sen jälkeen kun tiedekunta on kirjan hyväksynyt väittelijä voi saada tohtorin arvon. Vanhan hyvän tavon mukaan se annettiin promootiossa, "promootiossissa", kuten vanha tietosanakirjani sanoo. Sittemmin on tullut melko yleiseksi tavaksi anoa tohtorin arvoa ilman juhlallista vihkimistä. Mutta tohtori on yhtä pätevä ilman arvoa ja hattua. Virallisissa yhteyksissä hänen tittelinsä perään silloin merkitään sulkeisiin "väit.": lis.(väit.)

Perinteistä ei näin yhtäkkiä saa täyttä selvyyttä, mustaselkäinen tietokirjani on eri hakuosojenkin kohdalla yllättävän vähäsanainen. Ensimmäiset teologian tohtorit vihittiin Suomen Turussa jo 1648. Lääketieteen tohtoreita oli jo ainakin 1800-luvun alussa, jolloin esim. oululaiset kuvamaalarin pojat, Topeliuksen veljekset, tohtoroituivat Upsalassa. Sensijaan tietokirjani sanoo, että ennen vuotta 1828, jolloin kandidaatin tutkinto oli korkein tutkinto, mikä

Keisarillisessa Aleksanterin Yliopistossa voitiin filosofisessa tiedekunnassa suorittaa, käytettiin maisterin nimityksen rinnalla tohtorin nimeä (doctor = opettaja).

Akateeminen väitöstilaisuus on juhlallisesta otsikostaan huolimatta julkinen, kaikille avoin tilaisuus. Matti Meikäläinen voi torilta palatessaan mainiosti pistäytyä Aleksanterinkatu 6:n Suureen luentosaliin ja hiljentyä hetkeksi kuuntelemaan, mitä salin etuosan korokkeelta lausutaan. Lauantain väitöstilaisuus tässä salissa poikkeaa ehkä "tavallisista" väitöstilaisuuksista. Oulun nuorella Heikkilällä on ilo saada vastaväittäjäkseen itse Rolf Nevanlinna, kahden yliopiston professori, ent. Helsingin yliopiston rehtori, Suomen Akatemian jäsen (emeritus) ja Turun yliopiston kansleri (emeritus). Kustoksena on prof. Yrjö Kilpi, Oulun yliopiston matematiikan laitoksen esimies.